INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

O‘ZBEK MEDIADISKURSIDA TIBBIYOTGA OID YANGILIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

ADTI xorijiy tillar kafedrasi o‘qituvchichi
Kayumova Nilufar Xotam qizi

Abstract

O‘zbek mediadiskursida tibbiyotga oid leksik birliklar turli qatlamlardan iborat bo‘lib, ular terminologik, o‘zlashma, soddalashtirilgan va metaforik birliklarni o‘z ichiga oladi. Masalan, infeksiya’, ‘pandemiya’, ‘nafas yo‘li kasalligi’, ‘pandemiya to‘lqini’ kabi birliklar keng qo‘llaniladi.”Mazkur maqolada o‘zbek mediadiskursida tibbiyotga oid yangiliklarning leksik va semantik xususiyatlari kompleks tarzda tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar:infeksiya, pandemiy, nafas yo‘li kasalligi, pandemiya immunitet vaksina infeksiya Zamonaviy axborot jamiyatida mediadiskurs inson ongiga ta’sir ko‘rsatuvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, sog‘liqni saqlash sohasiga oid axborotlar keng jamoatchilik uchun alohida ahamiyat kasb etadi. COVID-19 pandemiyasi davrida tibbiy terminologiya keskin ravishda ommalashib, kundalik nutqning ajralmas qismiga aylandi.

Masalan, “immunitet”, “infeksiya”, “vaksina”, “PCR test”, “shtamm” kabi terminlar ilgari faqat mutaxassislar tomonidan qo‘llanilgan bo‘lsa, hozirda keng omma tomonidan ham faol ishlatilmoqda. Bu esa til tizimida yangi leksik qatlamlarning shakllanishiga olib kelmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — o‘zbek mediadiskursida tibbiyotga oid yangiliklarning leksik-semantik xususiyatlarini aniqlash va ularning kommunikativ vazifalarini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

kontent tahlil, leksik-semantik tahlil, diskursiv tahlil, taqqoslash metodi

Tadqiqot materiali sifatida o‘zbek internet nashrlarida chop etilgan 100 dan ortiq tibbiy maqolalar tanlab olindi.

Terminologik birliklarning faol qo‘llanilishi

O‘zbek mediadiskursida quyidagi ilmiy terminlar keng qo‘llaniladi:
Immunitet, infeksiya, Diagnostika, terapiya, epidemiologiya
Misol:“Shifokorlar bemorda og‘ir infeksiya aniqlanganini ma’lum qildi.”
O‘zlashma birliklar
Ko‘plab terminlar ingliz tilidan kirib kelgan:
Pandemiya, lokdaun, skrining, vaksinatsiya, PCR test
Misol:“Yangi shtamm aniqlangach, ayrim hududlarda lokdaun joriy etildi.”
Soddalashtirilgan birliklar
Murakkab terminlar oddiy shaklga o‘zgartiriladi:
respirator kasallik → nafas yo‘li kasalligi
letallik → o‘lim ko‘rsatkichi
Misol:“Kasallik asosan nafas yo‘llariga ta’sir qiladi.”
Metaforik ifodalar
Mediadiskursda quyidagi metaforalar keng uchraydi:
virusga qarshi kurash, pandemiya to‘lqini, shifokorlar frontda
Misol:“Shifokorlar pandemiyaga qarshi front chizig‘ida kurashmoqda.”Semantik kengayis

Ba’zi birliklar yangi ma’noda ishlatiladi:musbat natija (salbiy holat) izolyatsiya (karantin ma’nosida)

Misol:“Bemorda test natijasi musbat chiqdi.”

Sinonimik birliklar COVID-19 koronavirus infeksiya emlash vaksinatsiya

Misol:“Yangi vaksinatsiya (emlash) bosqichi boshlandi.”

O‘zbek mediadiskursida JSST PCR SSV qisqartmalarning yangiliklarda juda keng ishlatilishi:

Misol:“Yangi vaksinatsiya (emlash) bosqichi boshlandi.”

O‘zbek mediadiskursida JSST PCR SSV qisqartmalarning yangiliklarda juda keng ishlatilishi:

JSST - (Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti) o‘zbek mediadiskursida eng faol qo‘llaniladigan xalqaro institutsional birliklardan biri bo‘lib, u global sog‘liq siyosatini aks ettiruvchi asosiy manba sifatida namoyon bo‘ladi.

PCR- (Polymerase Chain Reaction) — bu organizmda infeksion agentlarni aniqlashga xizmat qiluvchi molekulyar diagnostika usuli bo‘lib, u mediadiskursda keng qo‘llanilayotgan tibbiy birliklardan biridir.”

SSV- (Sog‘liqni saqlash vazirligi) qisqartmasi o‘zbek mediadiskursida keng qo‘llaniladigan institutsional birlik bo‘lib, u rasmiy tibbiy axborot manbai sifatida faol ishlatiladi.”

Mediadagi qo‘llanishi misollar:“JSST pandemiya bo‘yicha yangi bayonot berdi.”

“JSST tavsiyalariga ko‘ra emlash muhim hisoblanadi.”

“JSST yangi virus shtampini kuzatmoqda.”

SSV yangi tavsiyalar e’lon qildi.

SSV ma’lumotiga ko‘ra, kasallanish kamaygan.

SSV emlash kampaniyasini boshladi

Ekspressiv birliklar xavfli virus jiddiy tahdid og‘ir ahvol Misol: “Mutaxassislar bu kasallikni jiddiy xavf deb baholamoqda.”

Discussion tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek mediadiskursida tibbiy til ikki asosiy yo‘nalishda rivojlanadi: ilmiy aniqlik ommaboplik

Terminlarning soddalashtirilishi auditoriya uchun tushunarlilikni oshiradi, ammo ba’zan ilmiy aniqlikni kamaytirishi mumkin. Metaforalar esa axborotning ta’sirchanligini oshiradi, lekin noto‘g‘ri talqinlarga sabab bo‘lish ehtimoli ham mavjud.

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek mediadiskursida tibbiy yangiliklar leksik-semantik jihatdan faol rivojlanmoqda. Terminlarning o‘zlashuvi, soddalashtirilishi, metaforik kengayishi va semantik transformatsiyasi asosiy xususiyatlar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

References

1. Van Djik Teun A. News as discourse. – Hillsdale, New Jersey. UK: Hove and London, 1988. – 210 p.
2. Бакиева Г.Х., Тешабаева Д.М. Медиамаконда матн. – Тошкент: Ўзбекистон НМИУ, 2019. – 171 б.
3. Fairclough N. Media Discourse. – London: Edward Arnold, 1995. – 214 p.
4. Halliday M.A.K. and Hasan R. Cohesion in English. – London: Longman, 1976. – 375 p.
5. Daryo.uz, 2024. 22-fevral. https://daryo.uz/2024/02/22/dunyoning-15-ta-davlatida-vabo-tez-tarqalmoqda (murojaat sanasi: 02.12.2024)

O‘zbek tilining izohli lug‘ati